

»LITERARNA SCENA« NA SPLITSKOJ POZORNICI

Ivan Bošković

UDK 792(497.583Split)*196*

Splitska »Literarna scena« pokrenuta je u jesen 1967. godine nastojanjem Marka Foteza i nekolicine značajnih gradskih kulturnih institucija, ponajprije Kazališta, Matice hrvatske, Kulturno-umjetničke poslovnice, Zavoda za zaštitu spomenika kulture te Studentskog centra. Sa željom da se obogati kulturna ponuda u gradu, ali i da se utječe na odgoj omladine kao budućih posjetitelja kazališta, bila je sretan i zanimljiv književni i scenski iskorak u kontekstu tadanjih književnih i kazališnih događanja. Iako ne pripadaju samo poeziji niti za scensko izvođenje vrijede isključivo kriteriji kazališne predstave, u literarno-scenskim manifestacijama sve je svedeno na nužno kako bi se ostvario doživljaj u kojem riječ progovara jezikom umjetnosti i kod gledatelja/slušatelja izaziva primjerenu recepciju i ugođaj, o čemu svjedoči i kazališna kronika.

Gljučne riječi: literarna scena; splitsko kazalište; scenska manifestacija; doživljaj publike

S obzirom na kulturne i društvene uloge koje ima u određenoj zajednici, u kazalištu su se i na pozornici tijekom prošlosti odvijali različiti sadržaji. Osim onih usko vezanih uz izvedbene/prikazbene umjetnosti, na pozornici su se odvijala i brojna društvena događanja pa ne čudi da je *grad teatar*, kako grad Split često prisposobljuju, u zrcalu *teatra u gradu* često prepoznavao sebe, svoje društveno

lice i mentalitet. Ono što se odvijalo na pozornici publika je doživljavala preslikom samoga života, pa teatarska kronika bilježi mnoštvo »nesporazuma« između publike i glumaca koji su rezultirali svađama i sukobima tako da su i uredovne službe morale reagirati. Neskrivena odbojnost, pa i neprijateljstvo stanovitih splitskih krugova protiv glumaca rezultirali su i napadom jednog pjevača na kazališnog kritičara te prijetnjom fizičkim obračunom, a zapamćeno je i da se pod utjecajem publike moralo intervenirati u sadržaj libreta. Kao zanimljivost izdvojiti je i sudski proces zbog tučnjave žena jer su jednoj nadjenuli ime prema liku Tijardovićeve operete *Mala Floramy!* Takvih sličica iz povijesti splitskoga teatra znatan je broj, što nimalo ne umanjuje potrebu građana za kazalištem kao »svetištem ideala«, što se posebno vidjelo prigodom brojnih gostovanja. U nedostatku »pravoga kazališta« ona su nadomještala njihove potrebe, ponajviše kada je riječ o komadima komediodraskoga ili lakoga zabavljačkog tona koje je splitska publika osobito cijenila. Potreba za odgajanjem publike, koja ne nasjeda na jeftine scenske podvale i koja kazalište doživljava »važnim uzgojiteljem naroda« koje »ljepotu slavlja slavi«, nametala se imperativom.

Iako od dvadesetih godina prošloga stoljeća grad ima glumačku školu, u kazališnoj je povjesnici bilo pokušaja da kazalište ne bude samo sastajalište malograđanske samodostatnosti. Jedan od tih pokušaja svakako je i organizacija »Literarne scene« u jesen 1967. godine, a vezana je uz dolazak Marka Foteza na čelo Drame splitskoga kazališta. Kao vrhunski teatarski umjetnik, čiji je rad u Splitu zapamćen po velikim kazališnim postignućima (usp. Bošković 2016), uz manjkavosti i ograničene mogućnosti kazališnoga ansambla, Fotez je prepoznao i ograničenja splitske kazališne publike (»O problemima splitskog kazališta«, 1940). Najviše sklona lakim komadima, splitska publika naime nije mogla u potpunosti doživjeti teatar kakav je on gradio. Iako je pljesak, kako navodi lokalna kronika, bio čest odgovor publike na ono što se na pozornici događalo, sam je Fotez u tome vidio više kurtoaznu gestu nego istinsko oduševljenje ili prihvaćanje onoga što svojim kazalištem nudi.

Za svojega drugog boravka u splitskom kazalištu, u koje je došao u ljeto 1967. te u njemu ostao do jeseni 1970., u razgovoru za lokalno glasilo Fotez otkriva motive svojega angažmana. Uz namjeru da grad učini značajnim po mjeri njegova kulturološkog ugleda u narodnom životu, posebno ističe oživljavanje

interesa za »regionalnu dramatiku« u kojoj je »neiscrpljenih izvora klasičnog razdoblja liturgijskih igara i komediografije (...), zapuštenih područja romantike i klasicizma«. Tu je i oživljavanje starih tekstova, među kojima – nakon uspjeha s Držićevim *Dundom Marojem* – spominje *Katu Kapuralicu* i *Hvarkinju*, ali i druge tekstove prikladne za scensko izvođenje. Fotez s pravom ističe da je repertoar temeljna politika jednog kazališta, a ovisan je, podastire, kako o mogućnostima ansambla, tako i o teatarskim afinitetima ljudi koji u njemu djeluju, među kojima spominje Antu Jelasku i Vlatka Perkovića... U provedbi svojih zamisli Fotez navodi da će se koristiti i »Komornom scenom« i »Literarnom scenom« koje su u splitskoj sredini već privukle znatnu pozornost. Ne krije također da je »uvijek vjerovao da postoji velik broj ljudi koji je zainteresiran, koji voli takvu vrstu literarno scenskih manifestacija«, a osvjedočio se i »da ih ima i u Splitu, naročito među omladinom, a upravo njoj bi bila u prvom redu i namijenjena naša Literarna scena«. (Mirković 1967a)

1. Splitska »Literarna scena« pokrenuta je u jesen 1967. godine nastojanjem Marka Foteza i nekolicine značajnih gradskih kulturnih institucija, ponajprije Kazališta, Matice hrvatske, Kulturno-umjetničke poslovnice, Zavoda za zaštitu spomenika kulture te Studentskog centra. Uza želju da se obogati kulturna ponuda u gradu, ali i da se utječe na odgoj omladine kao buduće kazališne publike, po kronici, koliko god bila manjkava i nedostatna za relevantniji kulturološko-povijesni zaključak, bila je sretan i spretan književni i scenski iskorak u kontekstu tadanjih književnih i kazališnih događanja. Iako ne pripadaju ni poeziji samoj niti za scensko izvođenje vrijede isključivo kriteriji kazališne predstave, u ovakvim događajima literatura ne smije dominirati scenom niti pak scena smije ugušiti/zatomiti riječ. Štoviše, u sretnoj koegzistenciji riječi i scene publika je istovremeno i slušateljstvo i gledateljstvo, a glumac, s ulogom kazivača ili recitatora, svojom pojavom i glasom prenositelj je piščeve/pjesnikove riječi u kojoj je sadržana umjetnost. Neovisno o tom je li riječ o pjesničkim ili pak proznim djelima, u literarno-scenskim izvedbama klasična sredstva dramske predstave nisu u prvom planu: ni kazališni prostor ni scenografija ni kostimografija, ni sadržaji koji se govore (replike, sugestije...), ni scenske upute niti pak redateljski interventi i postupci itd. Sve je svedeno na nužno kako bi se ostvario doživljaj u kojem (pjesnikova) riječ progovara snagom umjetnosti i kod gledatelja/slušatelja polučuje

primjerenu recepciju i ugođaj. Ne smije se dogoditi da »literatura bude okljaštre-
na, zakinuta i osiromašena, a teatar ograničen i sputan«, kako piše Kudrjavcev u
notici uz jedan komad izveden na »Živoj knjizi« (Kudrjavcev 1970: 7). Možda se
upravo u navedenom krije odgovor na pitanje zašto mnoge izvedbe i nisu izazvale
primjereniji odjek u javnosti, ali i u književnoj kronici, koliko god ih nije moguće
svesti na uzgredne činjenice kulturnog života sredine.

U ovom radu osvrnut ćemo se na izvedbe na »Literarnoj sceni« te na »Živoj
knjizi«, njezinu kasnijem nastavku.

2. Splitska »Literarna scena« otvorena je predstavom *Crna popudbina* (Mir-
ković 1967b). Riječ je o scenskoj izvedbi izbora iz crnačke poezije francuskog i
engleskog jezičnog izraza u odabiru i dijaloškim i scenskim razmišljanjima Vlatka
Perkovića. Uz glazbenu pratnju Džekija Srbljenovića i koreografska rješenja Milija
Štambuka, Perković – na čije je redateljske usluge splitsko kazalište tada itekako
računalo – izabrao je pjesme Langstona Hughesa, Flaviena Ranaivoa, Waringa
Cuneya, Léon-Gontrana Damasa, Guya Tiroliena, Léopolda Sédara Senghora i
Biragoa Diopa. Poznavatelji crnačke poezije naglašavaju kako je riječ o imenima
čija je riječ imala znakovit odjek u tadašnjoj europskoj javnosti, a prepoznatljivim
koloritom govori o snazi afričkog duhovnog naslijeđa kojim se – otkrivajući ko-
ordinate vlastitog postojanja i sudbine – opire pokušajima zatiranja i nestajanja.
Ulogu izražavanja bogatih slojeva pjesničke riječi koja oprostoriuje svijet afričke
stvarnosti Perković je namijenio glasovima/licima Prve i Druge djevojke te Prvog
i Drugog mladića koje su »igrali« Zdravka Krstulović i Neva Bulić te Miloš Trip-
ković i Rade Perković. U inače oskudnim ponudama kazališnog života, novine
su kratko zabilježile predstavu. Kroničar tek ističe da je »start uspio« i navodi
da je posrijedi »sretna zamisao« da se navedena, nedovoljno poznata pjesnička
riječ predstavi javnosti. Pri tome je Vlatko Perković u pjesmama osjetio unutarnje
jedinstvo i dijaloškim razmišljanjima napravio vezivno tkivo između njih, izbjeg-
avajući moguće konvencionalne okvire koji prate ovakve izbore i predstavljanja.
Uspostavljena je tako punina doživljaja onih smislova danih u riječi poezije, što
su glumice (po kroničaru kao bolji dio) i glumci uvjerljivo prenijeli na publiku
(usp. Lalin 1967). Slične će riječi o predstavi napisati i dugogodišnji kroničar,
neko vrijeme i direktor Drame splitskoga kazališta Frane Baras, udjeljujući joj
atribuciju »pravog osvježjenja« i »uspješne inauguracije« nimalo skupe, efikasne

i prikladne »novosti u radu Drame« (Baras 1968d). Nije mi poznato koliko su navedene riječi utjecale na to da predstava iziđe izvan splitske pozornice. Zapisano je tek da je »igrana« 23 puta, između ostaloga i na MESS-u u Sarajevu 4. travnja 1968., što je bilo prvo gostovanje splitskoga kazališta na tom festivalu. Spomenimo i da je predstava igrana u Šibeniku, dva puta u jednom danu, potom u kombinatu »Jugoplastika« u povodu Dana žena, a u nekoliko je navrata igrana i za Muzičku omladinu, čime je, dade se zaključiti, ispunila i svrhu kojom je pokretanje »Literarne scene« motivirano.

Naslovljena *Mladi splitski književnici*, druga predstava »Literarne scene« održana je 26. siječnja 1968. Pod Fotezovim vodstvom, kako je najavljeno dva dana prije, splitskoj su publici predstavljeni pjesnici koji su se javili na stranicama splitskih *Mogućnosti* i *Vidika*: Danijel Dragojević, Mate Ganza, Tonči Petrasov Marović, Toma Podrug, Zvonimir Mrkonjić, Igor Zidić i Veljko Vučetić. Iste večer publici su predstavljeni i prozaisti Mate Raos, Ante Sviličić, Jozo Laušić i Tomislav Slavica. Riječju, skupina postkrugovaških autora koji su u našu književnost unijeli nov senzibilitet i nov poetički izričaj. Uvodnu riječ, kao najavu večeri, održao je sam Fotez, a glumci koji su sudjelovali bili su Božena Kolničar, Neva Bulić, Zdravka Krstulović, Dara Vukić, Bogdan Buljan, Zvonko Lepetić, Vlatko Perković i Miloš Tripković (»Mladi splitski pjesnici“ 1968).

Predstavljanje splitskih književnika na »Literarnoj sceni« nije prošlo bez odjeka. Lokalne su novine nakon nekoliko dana donijele kratak osvrt pod naslovom *Više profesionalne ambicije* iz pera F. B. (Frane Barasa; usp. Baras 1968a). Navodeći kako u splitskoj sredini postoji vrijedna tradicija ovakvih događanja, u čemu je uloga Narodnog sveučilišta odavno prepoznata, navodi se kako je riječ o korisnoj inicijativi kojom su se predstavila imena koja karakterizira »odlično poznavanje jezika, bogatstvo vokabulara, modernost kompozicije i svestranost inspiracija«. Kad je riječ o scenskoj strani izvedbe/večeri, pisac navodi kako je izvedena bez ikakvog scenskog aranžiranja, popraćena isključivo stereotipnim komentarima o pojedinom imenu, odnosno isključivo čitanjem tekstova s minimalnim umjetničkim uživljavanjem. Karakterizirajući glumce (tek) interpretatorima, ističe da su bili tek više ili manje korektni čitači, »premda bi bilo potrebno, čak i kod ovakvih panoramsko-informativnih nastupa, da se pokaže više profesionalne ambicije« (Baras 1968a: 5).

Splitskim književnicima bit će posvećena i manifestacija *Trenutak poezije Vidika* (1969.). U izboru pjesama i s komentarima Jakše Fiamenga te pod uredništvom člana Drame splitskoga kazališta Vlatka Perkovića, publici su stihovima predstavljeni Luko Paljetak, Jakša Fiamengo, Tonći Vladislavić, Petar Simunić, Jadranka Čolović te Ante Lisica, a kazivali su ih glumci kazališta D. Vukić, N. Bulić, B. Buljan, V. i R. Perković.

Uz već spomenute V. Perkovića i M. Foteza, u veljači 1968. redateljski se publici predstavio Bogdan Buljan Mažuranićevim velebnim djelom *Smrt Smail-age Čengića*. Adaptirajući na »Literarnu scenu« jedno od najvećih djela naše književnosti, o čijoj sceničnosti i dramskom karakteru postoje značajna čitanja i interpretacije, Bogdan Buljan navodi da se nije »pretendiralno (ponuditi) scensku viziju tog velikog djela naše literature koliko se nastojalo da – u obliku recitala – što više do izražaja dođe živa riječ, nepresušno bogatstvo pjesničkog jezika u govornoj interpretaciji«. Ističući da će govorna umjetnička interpretacija posebno biti od koristi školskoj omladini, koja djelo proučava s aspekta književne povijesti, uloge likova u djelu Buljan je dao glumcima Savi Komnenoviću (Smail-aga), Peri Vrci (Novica), Jugoslavu Nalisu (Bauk), a za glazbenu ilustraciju korišteni su fragmenti scenskog oratorija Nikole Hercigonje *Gorski vijenac* (Mirković, 1968). Izvedba je izazvala vrijedan odjek, a na nju se osvrnuo i F. Baras, tada marni kroničar i kritičar splitskih kazališnih događanja. Pod naslovom *Oživiljeni stihovi* autor podsjeća da je riječ o »potresnom povijesnom dokumentu iz 1864. godine, djelu koje predstavlja pravu riznicu našeg jezika, u kojemu živi »estetska osebnost i draž umjetnički oplemenjenog jezika naših junačkih narodnih pjesama«. U izvedbi je najveći »teret ponio Bogdan Buljan, koji je odlično akcentuirao raskošne deseterce i simetrične elidirane osmerce« u govoru Pjesnika, dok su ostali prije spomenuti glumci svoje dionice »govorili s mnogo uživljavanja i distancije«. Dojmu predstave i doživljaju dramatičnih stihova epa posebno je pridonijela muzička ilustracija iz Hercigonjina oratorija *Gorski vijenac*, vješto obogaćena »sugestivnim osvjetljenjem i simboličnim elementima štita i sablje te gusala i folklornog veza« (Baras 1968b). Uz ovu adaptaciju/predstavu vezan je podatak da je bila izvedena 23 puta, što je broj kojim se mogu pohvaliti rijetke predstave splitskog kazališta. Svakako vrijedi navesti i činjenicu da je predstava gostovala

u Sinju, u Franjevačkoj gimnaziji 24. veljače 1970. i bila, kako bilježi kronika, prva predstava nakon požara splitske kazališne zgrade.

Redatelj i glumac splitskoga kazališta, već spomenuti Sava Komnenović, u travnju 1968. postavlja na scenu Tolstojevo djelo *Kreutzerova sonata*. Osvrćući se na traktat-pripovijetku koja je svojedobno izazvala »čitavu buru protesta«, a svoju je aktualnost temom o kontroverzama suvremenog braka zadržala do naših dana, Baras navodi da je Komnenović izvršio velika skraćivanja teksta, ali je »sve glavne misli, dramatične situacije, dijaloge i monologe uspješno sačuvao«. Na taj je način pripovijetka postala scenski privlačna i nije izgubila na svojoj »literarno-ideološkoj vrijednosti«. U redateljskom smislu, Baras ističe da je odluka da tekst izvode samo dvojica glumaca bila odličan izbor, kao i da su ostale uloge interpolirane u živu riječ magnetofonskim insertima te fragmentima Beethovenove sonate po kojoj je pripovijetka i nazvana. Dvojica glumaca, sam Komnenović i B. Buljan, svoje su uloge odigrali vrlo uspješno. Pri tome je Komnenović posebno isticao živu riječ u »vrlo originalnoj koncertno stiliziranoj interpretaciji«, dok je Buljan »humorno staloženo i zrelo interpretirao ulogu samoga Tolstoja«. Dojmu su sugestivnim glasovima pridonijeli i ostali glumci u predstavi. Za razliku od prethodnih događanja na »Literarnoj sceni«, koje karakterizira oskudnost svih sredstava scenske igre, Baras spominje i portret samoga Tolstoja koji je, ukrašen tamnim panoima, pridonosio ukupnom doživljaju (Baras 1968c).

Da je »Literarna scena« zaživjela i da se nametnula kao značajno kulturno događanje u sredini, potvrđuje spomenuti kroničar i nekoliko dana nakon predstave. Pod naslovom *Drama na prekretnici* izrijekom navodi da su predstave »predstavljale pravo osvježanje i uspješno inaugurirale (tu) nimalo skupu, efikasnu i prikladnu novost u radu drame« te želi da se Literarnoj sceni »posveti puna pažnja u repertoarnoj politici« i da se »smjelo nastavi s eksperimentiranjem u tom žanru« (Baras 1968d). Svakako je vrijedno istaknuti da se navedeni kroničar, u istome osvrtu, nakon šest godina pisanja kritika i recenzija o kazalištu, oprašta od tog posla, ostavljajući otvorenima razloge toga čina! Tek kasnije, kada Anatolij Kudrjavcev počinje pisati o kazalištu, kronika kazališnih događanja imala je relevantan kritički odjek!

Godine 1968. bila je u znaku 150. obljetnice rođenja velikog hrvatskog pjesnika Petra Preradovića. I Split se priključio gradovima koji su se predavanjima i

tribinama uključili u proslavu, konkretno četirima recitalima uz komentar Marka Foteza, koji je u kazalištu upravo radio na uprizorenju srednjovjekovnog mirakula Prikazanje sv. Lovrijenca mučenika. U recitalu Živi Petar Preradović, o kojem nismo pronašli detaljnijih vijesti osim najave, sudjelovali su istaknuti članovi splitske Drame Z. Krstulović, N. Bulić, I. Marjanović i B. Buljan (»Recitali o Petru Preradoviću u Splitu« 1968).

Nakon što je izgorjela kazališna zgrada, gradska i kazališna uprava tražili su načine da se i u skućenim uvjetima nastavi kazališni život. Uz spomenuto gostovanje »Literarne sekcije« u Sinju, najavljeno je i devet recitala pod naslovom *Kroz stvaranje Milana Begovića* priređenih za Muzičku omladinu. Uloga predstavljanja Begovićeve djela i književnog stvaranja pripala je Marku Fotezu. Kao potvrđeni kazališni i književni znalac, Fotez je velikog pisca predstavio preko njegovih pjesama, putopisa, eseja, memoara te ulomcima njegovih drama *Pustolov pred vratima* i *Bez trećega*. Kao što je poznato, Fotez je još četrdesetih, za vrijeme svoga prvoga boravka u Splitu, uprizorio »vrličku« dramu *I Lela će nositi kapelin*, a poslije i druge... (»Djelo Begovića na Literarnoj sceni« 1970).

U svibnju 1970. kada je Marko Fotez obavijestio da iz obiteljskih i profesionalnih razloga napušta splitsko kazalište, odigrana je zadnja premijera »Literarne scene«. Riječ je o izboru iz književnih tekstova prerano preminulog i jednog od najdarovitijih pjesnika Dubravka Skurle (1933.–1957.), *Kućo zatvorena u meni*, u postavi Z. Krstulović, N. Bulić i B. Buljana, u izboru i s komentarima Ivana Boškovića. (»Recital Skurline poezije u Splitu« 1970) Nažalost, novinska kronika nije zabilježila kakav je odjek navedena predstava polučila!

Posljednja predstava »Literarne scene«, navodi kronika, održana je 16. svibnja 1971. Riječ je o adaptaciji Mažuranićeva epa u režiji Bogdana Buljana, premijerno izvedena na pozornici još 12. veljače 1968. godine.

3. Odlaskom Marka Foteza s mjesta direktora Drame splitskoga kazališta, »Literarna scena«, a zapravo scena za izvođenje adaptiranih književnih djela i pjesničkih recitala, samo je promijenila lice. Novi ravnatelj Drame, već spomenuti Frano Baras, u cilju nastavka događanja na pozornici u istom formatu, osnovao je »Živu knjigu«. Tako, kao prvi, na pozornici splitske Drame našao Solženjicinov roman *U prvom krugu*. Književna povijest navodi da je riječ o jednoj od najpotrebnijih knjiga koja snažno progovara o ideologiji zla koju je autor iskusio u sibirskim

kazamatima nakon što je bez krivnje osuđen. Posrijedi je jedan od najpotresnijih romana/dokumenata o praksi staljinističkih čistki koje su uznemirile i izazvale zgražanje svjetske demokratske javnosti. Djelo je na naš jezik prevedeno 1969., a godinu poslije autor je za njega dobio i Nobelovu nagradu za književnost.

Roman s univerzalnom temom prava čovjeka da slobodno misli za pozorišnu je izvedbu priredio član Drame splitskoga kazališta Sava Komnenović. U najavi predstave ističe kako scena »Žive knjige« ima dvije funkcije, s jedne strane propagiranje knjige, a s druge obogaćivanje kazališne literature djelima koja nisu izvorno pisana za scenu. Svjestan kako je riječ o izazovu budući da je romaneskni medij nezahvalno i izuzetno teško pretočiti u komunikativni scenski izraz, navodi da se odlučio za »blagu stilizaciju simbioze komornog i scenskog izvođenja« za što je potreban cijeli kazališni dramski ansambl s D. Vukić, Z. Krstulović i N. Bulić u prvome planu (usp. Marinković 1970). S obzirom na to da je riječ i o novoj sceni, ali i o predstavi koja je privukla pozornost djelom koje je imalo snažan odjek, kazališna kronika zabilježila je ovaj scenski događaj. Kudrjavcev, koji se upravo tih godina nametnuo kroničarom i sustavnim kritičarom kazališnoga života, s visokim kriterijima teatarskog iskustva, osvrnuo se i na predstavu. U kraćem osvrtu pod naslovom »Između teatra i književnosti« ističe da je riječ o doprinosu kulturnoj klimi sredine osim popularizacije istinski vrijedne književne riječi. Po njegovu sudu, u splitskoj predstavi ima nečega »jalnoga u toj ponudi budući sadrži kompromis između teatra i književnosti« budući da je između navedenih tranzicija »gotovo nemoguće vući sretnu ravnotežu«. Razlog tomu su i manjkavosti u samoj prozi opterećenoj faktografijom, idejnom ograničenosti te subjektivizmom, koja više privlači veličinom čovjeka nego genijalnošću umjetnika. Splitska inscenacija, prema kritičaru, »nije ni literarni ni teatarski događaj«. Napor splitskih umjetnika više je ustupak aktualnosti nego »posezanje u vrhunsku umjetnost« pa predstava »kleca pod teretom relativnosti«. Štoviše, ona nudi »skoro puku informaciju«, a više se nije moglo ni očekivati. Likovi su u njoj više literarne skice nego što su dramski/dramaturški izgrađeni, pa predstava, uz monotoniju, nije »uspjela gledalištu priuštiti najveću silu Solženjicinova umjetničkog djela – simboliku pasivne pobjede ljudskog ponosa nad monstrumom dehumanizacije« (Kudrjavcev 1970: 7).

U svibnju 1971. na sceni »Žive knjige« našlo se nepoznato djelo isto tako odveć malo poznata autora. Riječ je o *Životu Stanislava Sočivice* Ivana Lovrića,

što ga je preveo Mihovil Kombol, a za scenu prilagodio i postavio Bogdan Buljan. (Za detaljniju analizu usp. Lovrićev članak »Stanislav Sočivica« iz 1971). Riječ je trećem dijelu Lovrićevih *Bilježaka* ... u kojima osviješteni sinjski prosvjetitelj strasno osporava Fortisovo viđenje naših ljudi i njihovih običaja. Zanimljivo kao historijski dokument i folklorna studija narodnog života te »prva sociološka studija naše hajdučije«, kako je svojedobno nazva Krleža, više nego kao umjetnička literatura, knjiga o životu Lovrićeva hajduka – koliko god utemeljena na povijesnim dokumentima, narodnoj pjesmi i samoj priči kazivanoj piscu – po nama, teško da ima što ponuditi gledatelju. Stoga se o razlozima Buljanova interesa za Lovrićevu knjigu danas može tek nagađati. Upozorit će na to i kroničar ističući da djelo ne korespondira s ukusima suvremene publike. Iako je u tekstu »i osebnih i neočekivanih vrijednosti u književnom pogledu«, posredništvo kazališnog medija, po kroničaru, nema nikakvu opravdanost. Tim više što ni »snage splitske Drame nisu poduzele ništa da bi prezentacija Lovrićeva djela poprimila bar neke oznake scenskog zbivanja ili bar dobile na dramatičnosti«. Ako se navedenom doda i činjenica da je djelo (pro)čitano neatraktivno i na momente nekorektno te da popratne projekcije nisu korespondirale s tekstom, desetak gledatelja nije imalo razloga za zadovoljstvo! (Kudrjavcev 1971a: 4)

»Živa knjiga« bila je kratkoga vijeka i okončana predstavom glasovite *Pjesme nad pjesmama*. Pod »dirigentskom« rukom Ivana Boškovića, koji se već ranije predstavio scenskim uprizorenjem djela Dubravka Skurle, scenska poema premijerno je izvedena 21. svibnja 1971. Po mnogima jedna od najljepših pjesama svih vremena, koja bogatom primišlju progovara o dubokim osjećajima ljubavi Zaručnice i Zaručnika, u Boškovićevu je dramaturškom okviru dopunjena biblijskim tekstovima (Knjiga Mudrosti, Psalmi Davidovi...), uz glazbenu pratnju Lukačićevih moteta, gregorijanskih korala te Cossetovih glazbenih partitura (»Premijera 'Žive knjige' splitske Drame» 1971: 4).

Za razliku od Lovrićeva *Sočivice*, *Pjesma nad pjesmama*, isticano je, svojom je dijaloškim karakterom i stihovima, u kojima dvoje ljubavnika u širokom spektru ljubavnih emocija – od ushita i očekivanja, do iskušavanja i međusobnog davanja – izražavaju svoju ljubav, bila podatna dramaturškoj obradi. Taj je posao autor Ivan Bošković obavio studiozno i pošteno i »poduzeo sve mjere kako bi predstavu izdigao iznad običnog recitala«. Unatoč tomu nisu izostale slabosti, a

kroničar ih otkriva u činjenici da »riječima nije dopušteno da budu žive«, da su ih akteri/glumci »izgovarali mehanički, mrzovoljno i nespremni, nesposobni da im udahnu obilje života«, tako da se doimala slabokrvnom. Riječ na sceni nije »bila oplemenjena smislom, tako da ni suptilno izabrana glazba/kulisa nije uspjela dočarati jedinstvo emotivnog doživljaja (...)«. Glumci (Zdravka Krstulović, Teja Tadić, Vasja Kovačić ...), navodi kroničar u zaključku, nisu uspjeli ponijeti »teret bremenite, teške riječi«, izuzev B. Buljana u »impozantno« odrađenoj ulozi čitača proslavnog komentara. (Kudrjavcev 1971b: 4)

4. I »Literarna scena« i »Živa riječ«, unatoč pomanjkanju jasnih estetskih kriterija u izboru djela i autora te vizije u organizacijskom i scenskom smislu, nisu goli podatak u splitskoj kazališnoj memoriji. Kazalište koje se godinama borilo s glumačkim, redateljskim, organizacijskim i prostornim ograničenjima u svojem ionako skučenu djelovanju, navedenim kazališnim praksama tražilo je načine da se nametne prepoznatljivim čimbenikom u kulturnom životu splitske sredine. Organizacija navedenih događanja bila je i pokušaj da se dramska/ kazališna riječ ne ugasi i da se kazališni život održava, unatoč brojnim opterećenjima i izazovima. Poglavitito nakon što je kazališna zgrada izgorjela pa je trebalo pronalaziti prikladne prostore za scenska uprizorenja.

Koliko god je broj izvedaba odveć malen, one nisu bile puki mamac za privlačenje i odgajanje publike, kako se dalo čitati, nego i teatarska zbivanja u kojima je bilo i zanimljivih izazova. Neke su izvedbe prošle posve bez odjeka, dok je o nekima kronika ostavila zanimljivih opažanja i kritičkih ocjena. Da su bile važnije od običnih događaja, govori i činjenica da su prestankom njihova djelovanja pokrenuta slična događanja poput recitala i Večerî poezije u Radničkom sveučilištu, kao i programi Komornog teatra Kripta 70, Teatra ST-72, Teatra dokumenata, Dramskog teatra, Satiričkog kazališta, Male scene i dr., čije djelovanje, kao prilog povijesti splitskoga kazališta, zavrjeđuje detaljniji osvrt!

LITERATURA

- B.(aras), F. (1968a). Više profesionalne ambicije. *Slobodna Dalmacija*, 2. veljače 1968., str. 5.
- Baras, F. (1968b). Oživljeni stihovi. *Slobodna Dalmacija*, 20. veljače 1968., str. 5.
- Baras, F. (1968c). Scenski traktat o braku. *Slobodna Dalmacija*, 13. svibnja 1968., str. 3.
- Baras, F. (1968d). Drama na prekretnici. *Slobodna Dalmacija*, 14. lipnja 1968., str. 9.
- Bošković, I. (2016). Teatarsko djelovanje Marka Foteza u ogledalu splitske kazališne kritike. *Zadarska smotra*, 64(1–2), 63–73.
- Djelo Begovića na Literarnoj sceni. (1970). *Slobodna Dalmacija*, 26. veljače 1970., str. 3.
- Kudrjavcev, A. (1970). Između teatra i književnosti. Solženjicinov roman »U prvom krugu« na sceni splitske drame. *Slobodna Dalmacija*, 16. prosinca 1970., str. 7.
- Kudrjavcev, A. (1971a). Predavanje u teatru. »Život Stanislava Sočivice« u »Živoj knjizi« Drame splitskog Narodnog kazališta. *Slobodna Dalmacija*, 26. svibnja 1971., str. 4.
- Kudrjavcev, A. (1971b) Od ekstaze do letargije. Izvedba Pjesme nad pjesmama« u »Živoj knjizi« Drame splitskog Narodnog kazališta. *Slobodna Dalmacija*, 27. svibnja 1971., str. 4.
- Lalin, T. (1967). Uspio start. Otvorenje »Literarne scene« splitskog Narodnog kazališta. *Slobodna Dalmacija*, 20. prosinca 1967., str. 3.
- Lovrićev Stanislav Sočivica. (1971). *Slobodna Dalmacija*, 14. svibnja 1971., str. 6.
- Marinković, N. (1970). Scensko izvođenje Solženjicina. *Slobodna Dalmacija*, 10. prosinca 1970., str. 4.
- Mirković, svibnja (1967a). *Regionalno i univerzalno (razgovor s Markom Fotezom)*. *Slobodna Dalmacija*, 25. studenoga 1967., str. 7.
- M.(irković), svibnja (1967b). *Od sutra nova djelatnost splitske Drame*. *Slobodna Dalmacija*, 15. prosinca 1967., str. 5.
- M.(irković), svibnja (1968). Nove izvedbe splitskog Narodnog kazališta. *Slobodna Dalmacija*, 16. veljače 1968., str. 5.
- Mladi splitski pjesnici. (1968). *Slobodna Dalmacija*, 24. siječnja 1968., str. 4.
- O problemima splitskog kazališta. (1940). *Novo doba*, 16. travnja 1940., br. 89.
- Premijera »Žive knjige« splitske Drame. Pjesma nad pjesmama. Praizvedba dramaturške obrade Ivana Boškovića. (1971). *Slobodna Dalmacija*, 21. svibnja 1971., str. 4.
- Recital Skurline poezije u Splitu. (1970). *Slobodna Dalmacija*, 8. svibnja 1970., str. 4.
- Recitali o Petru Preradoviću u Splitu. (1968). *Slobodna Dalmacija*, 12. prosinca 1968., str. 4.
- Trenutak poezije Vidika. (1969). *Slobodna Dalmacija*, 4. IV. 1969., str. 4.

THE SPLIT *LITERARY SCENE*

Abstract

The Split *Literary Scene* was initiated in the autumn of 1967 through the efforts of Marko Fotez and several key local cultural institutions, most notably the Theatre, Matica hrvatska, the Cultural and Artistic Agency, the Institute for the Protection of Cultural Monuments, and the Student Center. Conceived with the aim of enriching the city's cultural offerings and shaping young audiences as future theatre-goers, it represented a successful and innovative literary and performative departure within the context of contemporary literary and theatrical developments of the time. Although these events did not belong exclusively to poetry, nor did their staging adhere strictly to the criteria of theatrical performance, literary–scenic manifestations were reduced to essential elements in order to achieve an artistic experience in which the spoken word functioned as an artistic language, eliciting an appropriate reception and atmosphere among audiences. This is further evidenced by contemporary theatrical chronicles.

Keywords: literary scene; Split theatre; scenic manifestation; audience reception